

TORNIONLAAKSON NAISEN KANSALLISPUKU

Aloite puvun kokoamiseksi tehtiin Kalevalaisten Naisten jäsenillä 26.1.1978. Puvun lähtökohtana ovat olleet Wetterhoffin käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen kokoelmiin tallennetut kangasnäytteet, jotka saatiin talteen v. 1978 suoritettussa keräyksessä. Näytteitä saatiin sekä Ylitorniolta että Ruotsin puolelta ja ne ovat peräisin 1800-luvun lopulta. Puku edustaa 1800-luvun puolenvälin pukeutumistyyliä.

Ylitornion kansallispuvu julkaistiin Perinnejuhlassa Ylitornion kristillisellä kansanopistolla 16.3.1980. Puku hyväksyttiin Museovirastossa alunperin Ylitornion kansallispuvun nimellä, v. 1983 nimi muutettiin Tornionlaakson kansallispuvuksi. Puvun käyttöalueena on Ylitornio, Kolari, Pello ja Muonio. Asiantuntijoina puvun kokoamisessa toimivat fil.tri. Maija-Liisa Heikinmäki ja tohtori Hilikka Vilppula.

Tykkimyssyn esikuvana on kansallismuseoon tallennettu tykkimyssy Ylitorniolta v. 1908 (KM:KE A 7208). Kopan etureunassa on syvät niemekkeet ja se muistuttaa malliltaan eräitä ruotsalaisia tykkimyssyjä. Koppa on päällystetty silkkisatiinilla, joka voi olla väriältään kullanhoidoista, luonnonvalkoista, teräksenharmaata, mustaa, tummansinistä tai lohenpunaista. Ketjupistokirjonta ommellaan tummanruskealla silkkilangalla. Nyplätyn pitsin malli on raumanpitsiä *frimodiglai*. Neidot käyttävät päänauhoja.

Paidan esikuvana on käytetty tyypillistä länsisuomalaista paitaa. Paidan kauluksessa ja rannekeissa on reikäommel, jonka malli on saatu Maria Ala-Heikkilälle (1827 - 1915) kuuluneesta kalvosimesta. Ranneke on säilynyt Ylitornion Ahon talon kotikokoelmissa. Ala-Heikkilan synnyinvuoden perusteella kalvosin on peräisin 1800-luvun puolivälistä.

Paidansolki on tallennettu Kansallismuseoon Tornion alueelta. U. T. Sireliuksen mukaan tällainen maljamaisin helyin koristeltu solki on tullut Ruotsin puolelta. Myös saamelaiset ovat käyttäneet samanlaisia, sillä Etelä-Ruotsin kultasepät toivat niitä pohjolan markkinoille ja möivät niitä myös saamelaisille.

Liivi valmistetaan hameen sinisen raidan värisestä kankaasta. Esikuvana on ollut Kansallismuseoon Yli-Kiimingista taltioitu liivi (KM:KE A 2972), joka edustaa hyvin tornionjokilaaksolaista perinnettä ja on levinnyt Suomeen Ruotsin puolelta. Liivi ulottuu juuri ja juuri vyötärölle ja olemukseltaan se on napakka. Helmalinja nousee hiukan keskisauman kohdalla. Liivissä ei ole körttejä. Liivin etumuksessa oleva, nyörillä kiinnitettävä aukko on ruotsalaista perimää. Aukon reunoilla on napinlävet, joiden kautta nyöri kulkee. Yläosasta liivi suljetaan piilohakasilla. Suur-liin naisen kansallispuvun liivin esikuvana on ollut sama ylikiiminkiläinen. Takaosan leikkaukset on koristeltu tummansinisillä tereillä. Liivin pääntie ja kädentiet on kantattu terekankaalla. Liivissä on pellavavuori.

Pukuun kuuluu ristiraitainen puuvillahuivi, jonka malli on saatu Ahon kokoelmista ja Kansallismuseosta. Kansallismuseoon tallennetun huivin on kutonut 1880-luvulla Sofia Aho o.s. Lakkapää (1864-1948). Huiviksi sopii myös puvun väreihin sopiva kihlasilkki tai musta kirkkosilkki.

Hamekangas on sinipohjaista musta-punaraitaista palttinaa. Sen raitamalli on saatu Ylitornion Kainuunkylästä Martta Huhdalta. Alkuperäinen kasvivärein värjätty kangas on 1850-luvulta. Esikuvankaan oli kutonut Margareta Heikintytär Yli-Heikkilä (1838 - 1905). Teollisuusväreillä oli vaikea jäljittää samaa sinisen sävyä ja monien kokeilujen jälkeen päädyttiin savunsiniseen väriin, jota alettiin kutsua *Ylitornion siniseksi*.

Valkoisen puuvillaesiliinan reikäommelraitaa on samanlainen kuin paidan kauluksessa ja rannekeissa. Reikäommel kiinnittää leveän helmapäärmeen.

Pukuun valittu emännän avainkoukku avaimineen on laajalle alueelle tyypillinen ja se on levinnyt mm. koko Tornionjokilaaksoon. Ahon kokoelmissa säilynyt avainkoukku on ainakin vuodelta 1807. Se on kuulunut Brita Kaisa Lakkapäälle (1833 - 1927). Lasten puvussa avainkoukku korvataan taskulla.

Puvun kanssa käytetään valkoisia puuvillasukkia. Puvun kanssa käytetään mustia nauhakenkiä, solkikenkiä tai avokkaita.

Maria Keskipoikela, TaM, KteO

Lisätietoja Käsityöliike / Ompelimo Seija Kangas, Ylitornio (016 571681, 040 823 6496)

Lähteet

Aho, Anna ja Aune. Tornionlaakson kansallispuuku. Teoksessa Tornionlaakson vuosikirja. Tornionlaakson kotiseututoimikunta. Tornio 1984.

Harila, Olga ja Koivisto, Tuulikki. Tornionlaakson naisen kansallispuvun valmistusohjeet. Ylitornon kansalaisopisto 1981.

Oja-Fagerlund, Eeva-Liisa. Suur-lin naisen kansallispuvun valmistusohjeet. 1989.

Kaukonen, Toini-Inkeri. Suomalaiset kansanpuvut ja kansallispuvut. Wsoy. Porvoo 1985.

Salmi, Sirkka. Ylitornion Kalevalaisten Naisten muistio 25.11.1994.